

EURÓPSKA LEGISLATÍVA PROTI ŠÍŘENIU DEZINFORMÁCIÍ A JEJ IMPLEMENTÁCIA V SLOVENSKOM PROSTREDÍ

MGR. KATARÍNA MATUŠKOVÁ

Social events and technological developments in recent years have significantly influenced the possibilities of information dissemination, which brings many problems and challenges. One of them is disinformation, the dissemination of which is primarily carried out through social media. The aim of the article is to analyze the development of European legislation in response to the dissemination of disinformation and to map the current state of implementation of this legislation in Slovakia. The current position of the EU countries is depicted through the results of the 2018 Eurobarometer, which was the starting point for the development of the *Code of Practice on Disinformation*. The author uses content analysis of various legislative documents, including the subsequent *Action Plan against Disinformation*, and based on the implementation of the regulations that form part of these documents, it summarizes their impact on the Slovak environment, primarily in terms of the relevant activities of public and non-profit sector institutions.

Keywords: disinformation, legislative documents, European legislation, European Union, Slovak Republic

✉ katarina.matuskova@edu.ku.sk
Katolícka univerzita
v Ružomberku
www.ku.sk

ÚVOD

Aktuálne dianie (poznačené pandémiou COVID-19 a vojenským konfliktom na Ukrajine) výrazne vyhrtilo dlhodobý problém šírenia hoaxov, dezinformácií a iných foriem nepravdivých či manipulatívnych informácií a konšpiračných teórií v online priestore a prostredníctvom médií. Vzrastá dilema, do akej miery a akým spôsobom má verejná moc autoritatívnymi zásahmi eliminovať nebezpečenstvá takýchto posolstiev a ich šíriteľov. Štúdia sleduje dve vzájomne sa podmieňujúce a dopĺňajúce línie: a) identifikáciu, výber a obsahovú analýzu európskej legislatívy proti šíreniu dezinformácií, b) aktuálny stav implementácie legislatívy v slovenskom prostredí. Špecifikácia výskumu je tematicky zameraná na hoaxy a dezinformácie v online prostredí. Obsahovou analýzou jednotlivých dokumentov, ich chronologickou nadväznosťou a postupným vývojom riešenia čiastkových úloh v rámci európskeho priestoru sa podarilo vypracovať kľúčový dokument, tzv. *Kódex postupov proti šíreniu dezinformácií* (2018, 2022), ktorý sa stal záväzným pre všetkých signatárov. Z dokumentu vychádza pilotná empirická štúdia uplatnenia benchmarkingu v oblasti dezinformácií so stanovením konkrétnej metodológie, ako je možné postupovať pri zedefinovaní merateľných ukazovateľov.¹ Práve z uvedeného dôvodu je spomenutý dokument smerodajný.

Boj proti hoaxom a dezinformáciám je celosvetovým bojom, ktorý prebieha v každej krajine na rôznej úrovni – od prísneho zákazu, cez reguláciu obsahu až po zvýšenú transparentnosť. Inštitúciami s kľúčovým dosahom a vplyvom sú štátne vzdelávacie inštitúcie (akademické a výskumné inštitúcie), ktoré sa zaoberajú štúdiom fenoménu dezinformácií a vytvárajú nástroje na sledovanie a analýzu šírenia nepravdivých informácií v online priestore. Globálne sa na problém šírenia hoaxov pozerajú vládne a medzinárodné organizácie. Niektoré vlády a medzinárodné organizácie vyvíjajú legislatívu, ktorá sa snaží zamedziť šíreniu dezinformácií a hoaxov. Tieto kroky sa však líšia podľa krajiny a konkrétnych problémov. Napríklad na Slovensku sa tejto problematike venujú verejnoprávne inštitúcie a neziskové sektory, ktoré monitorujú a následne odhaľujú dezinformácie a v neposlednom rade sa podieľajú aj na vzdelávaní v informačnej, mediálnej a digitálnej gramotnosti (súčasťou vzdelávania je aj výchova ku kritickému mysleniu). Keďže je Slovensko členským štátom Európskej únie (ďalej EÚ), je potrebné, aby aj v uvedenej oblasti pružne reagovalo na usmernenia a zavádzanie legislatívy, ktorá sa dotýka všetkých jej členských štátov.

VÝCHODISKOVÁ SITUÁCIA A SPÔSOB RIEŠENIA

Na začiatku stála európska legislatíva, ktorá postupne už od roku 2015 jednotlivými krokmi, ako sú odhaľovanie a analýza dezinformácií pomocou mobilizácie spoločnosti i súkromného sektora, dospela k prvému *Kódexu postupov v boji proti dezinformáciám*², vypracovanému pre online prostredie v roku 2018. Práve tu sa informácie – overené, ale aj neoverené –, šíria závažnou rýchlosťou. Jednotlivými aktérmi sa stali práve spoločnosti pôsobiace v reklamnom odvetví, online platformy a priemyselné združenia.

Online platformy a iné internetové služby poskytli ľuďom nové spôsoby, ako sa pripojiť, diskutovať a zhromažďovať informácie. Európsky parlament (ďalej len EP) v roku 2017 vyzval uznesením Európskej komisie (ďalej len EK), aby navrhla a vypracovala legislatívu s cieľom obmedziť šírenie dezinformácií. Komisia zriadila koncom roka 2017 expertnú skupinu, ktorá začala proces konzultácií so širokou verejnosťou založených na online dotazníkoch, štruktúrovaných dialógoch s príslušnými zainteresovanými stranami a prieskume verejnej mienky. Prieskum **Flash Eurobarometer 464**³ obsahoval otázky týkajúce sa informovanosti o existencii dezinformácií v online priestore, dôveryhodnosti informácií v závislosti od rôznych typov médií a frekvencie konfrontácie s nepravdivými správami či dôvery v ich identifikáciu. Rovnako dôležité boli aj názory respondentov na možnosti riešenia uvedeného problému.⁴

Výsledky **Flash Eurobarometra 464** priniesli zaujímavé zistenia. Väčšina respondentov úplne dôveruje alebo má tendenciu dôverovať správam a informáciám, ktoré získavajú prostredníctvom rádia (70 %), televízie (66 %) a tlače (63 %). Pre väčšinu respondentov sú online zdroje menej dôveryhodné než tradičné mediálne zdroje (rozhlas, televízia). Dôvera je nižšia v súvislosti s online novinami a časopismi (47 %) a ešte nižšia v prípade videohostingových webov a podcastov (27 %) a online sociálnych sietí (26 %).⁵ Rádio je najdôveryhodnejším zdrojom správ a informácií v 19 krajinách a vo zvyšných krajinách je na druhej priečke v rámci dôveryhodnosti.

Dáta, ktoré boli v rámci uvedeného prieskumu zbierané na Slovensku, poukazujú na to, že väčšina respondentov dôveruje alebo má ambíciu dôverovať tradičným médiám, ako rozhlas, televízia, tlačenej noviny a časopisy.⁶ Slovenskí respondenti však vyjad-

Rokovacia sála Európskeho parlamentu (Matušková)

rujú opatrnosť v odpovediach na otázky týkajúce sa online prostredia a jeho dôveryhodnosti.⁷ Tento vzor je konzistentný naprieč členskými štátmi, pričom tradičné médiá sú dôveryhodnejšie než online zdroje vo všetkých z nich. V každej krajine menej než polovica respondentov uvádza, že dôveruje správam a informáciám, ktoré získavajú prostredníctvom videohostingových webov a podcastov. Videohostingové weby a podcasty sú najmenej dôveryhodným zdrojom správ a informácií v 17 krajinách a jedným z dvoch najmenej dôveryhodných zdrojov v ostatných členských štátoch.

Väčšina respondentov uvádza, že sa s falošnými správami stretáva aspoň raz týždenne. Viac než tretina respondentov (37 %) uvádza, že sa každý deň alebo takmer každý deň stretáva s falošnými správami, respektíve sa to deje aspoň raz týždenne (31 %). Slovenské prostredie ukazuje vysoké percento opýtaných (45 %), ktorí deklarujú konfrontáciu s dezinformáciami aspoň raz týždenne.⁸

Väčšina Európanov uvádza, že aspoň raz týždenne sa stretáva s falošnými správami. Na otázku ako často sa respondenti stretávajú s falošnými správami, viac ako tretina (37 %) uviedla odpoveď každý deň alebo takmer každý deň, pričom ďalších 31 % uvádza,

že sa to deje aspoň raz týždenne. Sedem z desiatich respondentov (71 %) je úplne alebo do určitej miery presvedčených, že dokážu identifikovať správy alebo informácie, ktoré sú nepravdivé (falošné správy), zatiaľ čo 26 % opýtaných si pri ich rozpoznaní nie sú istí.⁹

Na Slovensku je situácia približne rovnaká. Respondenti, ktorí pravidelnejšie využívajú online sociálne siete a častejšie sa stretávajú s falošnými správami, majú väčšiu dôveru v svoju schopnosť ich identifikovať.

Väčšina respondentov je presvedčená, že dokáže identifikovať falošné správy. Viac ako dve tretiny Európanov (71 %) si aspoň trochu verí, že sú schopní identifikovať správy alebo informácie, ktoré sú nepravdivé.

Z prieskumu taktiež vyplýva, že rôzne inštitúcie a mediálni aktéri sú vnímaní ako zodpovední za zastavenie šírenia falošných správ. K tejto problematike sa mali možnosť vyjadriť aj slovenskí respondenti. V prieskume označili za zodpovedných s možnosťou zastaviť šírenie falošných správ novinárov (41 %) a následne štátne orgány (32 %). Na rozdiel od európskeho priemeru respondenti na Slovensku uvádzajú za spoluzodpovedných samých seba (30 %), následne

Press centrum v Európskom parlamente (Matušková)

manažment tlače a vysielania (26 %), inštitúcie EÚ (20 %) a rovnakým percentom (14 %) sú zodpovedné mimovládne organizácie a sociálne siete.¹⁰ Najčastejšie označovanou odpoveďou/možnosťou v prípade zodpovednosti za zastavenie šírenia falošných správ v 22 krajinách z 28 opýtaných boli práve novinári.¹¹

KÓDEX POSTUPOV PROTI ŠÍRENÍU DEZINFORMÁCIÍ

Prieskum **Flash Eurobarometer 464** bol len jedným z podkladov na pokračovanie v príprave a predstavení prvého *Kódexu postupov proti šíreniu dezinformácií* (2018), ktorý stál na začiatku opatrení v boji proti falošným správam v online priestore.¹² Jeho tvorcovia sa zamerali na viaceré oblasti, ktorých sa kódex dotýkal. Okrem nich však bolo rovnako dôležité zamerať sa na zvyšovanie mediálnej gramotnosti a vytvorenie nezávislej európskej siete na overovanie informácií¹³ či podporu kvalitného spravodajstva. Samotný kódex sa zameriaval na usmernenia a kontroly v oblasti umiestňovania reklám, ktorých cieľom bola transparentnosť politickej a tematickej reklamy, predovšetkým pokiaľ išlo o sponzorovaný obsah. Obmedzenia mali identifikovať obsah a v prípade takejto reklamy znížiť finančné príjmy šíriteľom dezinformácií. Pre používateľov online obsahu bola v uvedenom dokumente dôležitá integrita služieb v transparentnejšom informovaní o fungovaní algoritmov a umožnenie overenia treťou stranou. S právami užívateľov i spotrebiteľov súviselo aj uľahčenie prístupu k spravodajským zdrojom z rôznorodého názorového spektra,

prostredníctvom ktorých je možné overovať jednotlivé informácie. Rovnako dôležité sú aj opatrenia na identifikáciu a odstraňovanie falošných účtov, ktoré sú založené automatmi. Podstatnú úlohu v uvedenom dokumente zastávajú aj výskumníci a overovatelia faktov, ktorí pôsobia v štátnej alebo verejnej správe, prípadne v súkromnom sektore. Posilnenie ich postavenia umožní nepretržitý monitoring šírenia dezinformácií na internete. Všetky uvedené ciele bolo však potrebné počas účinnosti kódexu monitorovať a vyhodnocovať ich účinnosť.¹⁴

Po definitívnom prijatí *Kódexu postupov proti šíreniu dezinformácií* v októbri 2018 bol následne v decembri 2018 prijatý *Akčný plán proti dezinformáciám*. Dokument mal kľúčový vplyv na zvýšenie rozpočtu a alokovanie financií na realizáciu jednotlivých a strategických bodov plánu, ako zlepšenie odhaľovania dezinformácií – navýšenie počtu špecialistov i samotných nástrojov potrebných na zlepšenie infraštruktúry, zlepšenie koordinácie v zriadení nového systému včasného varovania a zvyšovanie informovanosti a postavenia samotných občanov. Práve v poslednom bode bol kladený dôraz na vzdelávanie v oblasti mediálnej a informačnej gramotnosti.¹⁵ Následne prijatý dokument *Boj proti dezinformáciám na internete: európsky prístup (2018)* ponúka prehľad pôsobenia dezinformácií v online priestore, zameriava sa na posilnenie overovania faktov, kolektívnych znalostí a spôsobilostí monitorovania dezinformácií, využívanie nových technológií s dôrazom na zodpovednosť v online prostredí. V dokumente sa taktiež kladie dôraz na vzdelávanie v oblasti mediálnej gramotnosti, podporu kvalitnej žurnalistiky a dôslednú komunikáciu uvedených tém.¹⁶

Európska komisia v roku 2021 *Usmernením komisie k posilneniu Kódexu postupov proti šíreniu dezinformácií*¹⁷ vyzvala signatárov na posilnenie účinnosti kódexu vo všetkých jeho oblastiach. V usmernení mali signatári kódexu posilniť postavenie používateľov služieb s cieľom odhaľovať a následne zabraňovať v šírení dezinformácií. Okrem analýzy získanej z vyhodnotenia *Kódexu postupov* a získaných podnetov sa v pripravovanom ďalšom vydaní zacieleno aj na dezinformácie súvisiace s novou situáciou a ochorením COVID-19, ktoré sa odzrkadlili v oznámení *Boj proti dezinformáciám o ochorení COVID-19*.¹⁸ Sprísnenie sa týkalo predovšetkým signatárov a ich prevzatia zodpovednosti za umiestňovanie dezinformačných reklám, čím sa cielene znížila nielen ich hodnota, ale obmedzilo sa aj manipulatívne správanie formou falošných

Pohľad do knižničného fondu The European Parliamentary Research Service v Bruseli (Matušková)

účtov či krádeže účtov. Dôležitými bodmi usmernenia bola aj spolupráca s overovateľmi faktov v jednotlivých jazykoch štátov EÚ.¹⁹ Zároveň mali signatári umožniť vedeckým pracovníkom prístup k údajom za vopred dohodnutých podmienok. V usmernení, ktoré predchádzalo dokumentu *Posilnený kódex*, bol kladený dôraz na samotných používateľov a ich vzdelávanie, ako aj porozumenie tomu, čo sú dezinformácie a ako s nimi narábať. V súvislosti s uvedeným bolo dôležité nielen zadefinovať efektívne nástroje a overené postupy, ale aj umožniť používateľom prístup k výsledkom výskumu a na overovanie faktov, aby si bez problémov vedeli vyhľadať obsah, ktorý už bol označený ako falošný. Na to, aby bolo možné pravidelné vyhodnocovanie účinnosti prijatých opatrení, musel dokument prinášať aj konkrétny spôsob monitorovania a kvantifikovania v jednotlivých vzájomne porovnateľných formátoch. Nad

všetkými uvedenými bodmi usmernenia bola preto zriadená stála pracovná skupina.²⁰ Počas dvoch mesiacov boli taktiež zriadené národné centrá *Európskeho strediska pre monitorovanie digitálnych médií* (ďalej EDMO²¹). Následne začali rokovania s potenciálnymi signatármi na novom dokumente *Posilnený kódex*. EÚ musela zároveň reagovať aj na kľúčové výzvy infodémie COVID-19, posilnenie strategickú komunikáciu v rámci EÚ, zlepšenie spolupráce s tretími krajinami a medzinárodnými partnermi, pričom dôraz kládla na väčšiu informovať občanov EÚ, ochranu verejného zdravia a práva spotrebiteľov, čo sa premietlo aj do dokumentov súvisiacich s hybridnými hrozbami.²²

POSILNENÝ KÓDEX POSTUPOV PROTI ŠÍRENÍU DEZINFORMÁCIÍ

Po zavedení jednotlivých opatrení z *Usmernenia komisie k posilneniu Kódexu postupov proti šíreniu dezinformácií* bol v júni 2022 prijatý *Posilnený kódex postupov proti šíreniu dezinformácií*. Na rozdiel od predchádzajúceho kódexu, v ktorom išlo o samoreguláciu jednotlivých signatárov, v novšom kódexe bola deklarovaná spolupráca v prípade online platforiem, ktorá sa odvíjala od prijatia *Aktu o digitálnych službách*.²³ Z pôvodných 16 signatárov kódexu ich počet vzrástol na 34.²⁴ Počet 21 záväzkov vzrástol na 44 so 127 osobitnými opatreniami. Niektoré z opatrení sa sprísnilo (napr. zvýšenie transparentnosti platenej reklamy). Nový kódex kladie dôraz na posilnenie nástrojov, ktoré pomôžu používateľom odhaľovať dezinformácie a manipulatívne informácie priamo v ich krajine a v ich rodnom jazyku. Dôležitá je aj spätná väzba a monitorovanie vplyvu a fungovania kódexu. (Na to by mala slúžiť pracovná skupina a vytvorený rámec zberu dát na úrovni štátov i celej EÚ.) Transparentnosť sa spája nielen s prístupom k údajom od výskumných pracovníkov, ale vyplýva aj z inštitucionálneho zastrešenia a zriadenia Centra transparentnosti vo februári 2023.²⁵ Jeho úlohou je zber dát podľa štruktúrovaných identifikátorov. Zaujímavosťou je, že ako prvá empirická aplikácia kódexu, ktorá bola v rámci Centra transparentnosti publikovaná, bola štúdia zameraná na hodnotenie rozšírenia zdrojov dezinformácií na šiestich hlavných sociálnych online platformách (Facebook, Instagram, LinkedIn, TikTok, Twitter – teraz X a YouTube) v troch krajinách, a to v Poľsku, Španielsku a na Slovensku.²⁶

Library Multimedia Corner v Európskom parlamente (Matušková)

IMPLEMENTÁCIA LEGISLATÍVY EÚ

V slovenskom prostredí a v jednotlivých krajinách EÚ je možné overovanie faktov v príslušnom jazyku krajiny aj vďaka strediskám EDMO. Novinári, nezávislé organizácie alebo subjekty prostredníctvom tzv. fact-checkingu realizujú kontrolu médií. Samotnú základňu EDMO tvoria odborníci na mediálnu gramotnosť a experti z akademickej obce. Ich spoločným cieľom je napomáhať odhaľovaniu dezinformácií, analyzovať ich a vyvíjať nástroje, ktoré uľahčia ich identifikáciu a označovanie.

Slovensko je súčasťou užšie špecifikovaného centra **Stredoeurópske observatórium digitálnych médií** (ďalej CEDMO).²⁷ Multidisciplinárne centrum plní základné úlohy národného centra EDMO, avšak s dôrazom na skúmanie hlavných zdrojov a príčin problémov vo sfére informácií krajín strednej Európy (Slovenska, Českej republiky a Poľska), čomu zodpovedajú aj inštitúcie zapojené do projektu.²⁸ Okrem analyzovania dezinformácií v online priestore v rámci zapojených krajín sú prínosné aj rady a tipy, ktoré majú pomôcť k ich odhaľovaniu.

Osvojením ponúkaných voľne dostupných nástrojov, postupov a tipov v častiach **overovanie faktov**²⁹ a **mediálna gramotnosť**³⁰ je možné získať odpovede napríklad na otázky ako overovať online informácie a rozpoznať autentické video od virálneho, originálny obrázok či fotografiu od upravenej a manipulovanej, lokalizovať polohu jej vzniku, prípadne nájsť predchádzajúcu verziu webovej stránky alebo postu zo sociálnej siete. Čoraz častejšou témou je automatizácia procesov aj v rámci fact-checkingu. V centre CEDMO má uvedenú problematiku v gescii **Kempelenov inštitút inteligentných technológií** (KINIT), ktorý zapája do procesu identifikácie dezinformácií aj umelú inteligenciu.³¹

Na prijatie dokumentu *Posilnený kódex* reagovali na Slovensku viaceré médiá a inštitúcie, ktoré sa systematicky venujú boju proti dezinformáciám.³² Je však dôležité upozorniť aj na jeho ukotvenie v slovenskom legislatívnom prostredí od 1. augusta 2022, keď bol prijatý zákon č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov,³³ z ktorého vyplýva právomoc komunikovať s platformami a požadovať od nich, aby dodržiavali stanovené pravidlá, ako aj kompetencie riešiť nelegálny a zavádzajúci obsah. Prostredníctvom zákona doš-

lo aj k zmene Rady pre vysielanie a retransmisiu na Radu o mediálnych službách, ktorá v októbri 2022 založila platformu **Mediálna gramotnosť+**³⁴ s cieľom spájať subjekty s rovnakým poslaním vo sfére vzdelávania.

Digitálne prostredie a vizuálna kultúra vo všeobecnosti prináša množstvo výziev. K najaktuálnejším však stále patrí problém týkajúci sa pochopenia a využívania, prípadne tvorby a šírenia informácií v digitálnom prostredí. Ich úlohou je prepojiť teóriu s praktickou aplikáciou na aktuálne problémy postcovidového obdobia a súčasnej masmediálnej doby pod vplyvom konfliktu na Ukrajine, čo môže viesť ku konkrétnym odporúčaniam a stratégiám na zvládanie dezinformácií a posilnenie kritického myslenia. Slovenská legislatíva na národnej úrovni reflektovala aj dokumenty upravujúce hybridné bezpečnostné hrozby.³⁵ Európska legislatíva sa odzrkadlila v novelizácii viacerých zákonov, ktoré majú dosah nielen na masmediálne prostredie, ale aj na práva spotrebiteľov, vydavateľov i na bezpečnosť v kybernetickom priestore.³⁶

V roku 2023 prebehla celoslovenská kampaň Slovenskej asociácie knižníc pod názvom *Knižnice – záruka kvalitných informácií (Týždeň slovenských knižníc 2023)*. Následne na ňu nadviazal odborný seminár *Knižovník vo svete dezinformácií – ako sa nestratiť v zložitom informačnom svete*.³⁷ Prizvanými boli odborníci zo všetkých typov inštitúcií zaoberajúcich sa bojom proti dezinformáciám. Taktiež zástupcovia neziskových sektorov zameraných na mediálnu gramotnosť, globálne vzdelávanie a kritické myslenie z psychologického, environmentálneho i spoločenského hľadiska, ktorí sa vo svojich vzdelávacích projektoch venujú osvete a odolnosti voči dezinformáciám. Rovnako svoje aktivity počas *Týždňa informačnej a mediálnej gramotnosti* zamerala na boj proti dez-

informáciám aj platforma **Mediálna gramotnosť+** a jej jednotliví členovia.³⁸

ZÁVER

V štúdií sme sa snažili priblížiť aktuálny stav vybranej európskej legislatívy ako reakcie na šírenie dezinformácií a hoaxov a ich dosah na slovenské prostredie. Taktiež sme chceli upozorniť na jednotlivé kroky v rámci legislatívnych procesov EÚ a ich vplyv na slovenskú legislatívu. Ambíciou obsahovej analýzy vybraných dokumentov bolo objasniť jednotlivé postupy a prepojenia nadnárodných procesov. Prínosom štúdie je snaha poukázať na aktuálne dianie v boji proti šíreniu dezinformácií, ale aj na aktivity akademickej a odbornej (knižníckej, mediálnej) obce a zástupcov neziskového sektora, ktorí na výzvu pružne zareagovali vzdelávaním v oblasti mediálnej gramotnosti a kritického myslenia. Aj napriek východiskovej pozícii, vychádzajúcej z kľúčového výskumu **Eurobarometer 2018**, na ktorý sa následne odvolávajú dokumenty EÚ počas celého obdobia implementácie novej legislatívy, sú už známe výsledky pilotnej empirickej štúdie, ktorá prináša uplatnenie benchmarkingu a metodiky vplyvom dokumentu *Posilnený kódex*.

Médiá sú dôležitými článkami pri odhaľovaní hoaxov a dezinformácií a informovaní verejnosti o ich vplyve. Práve v spolupráci s akademickým sektorom a nadnárodnými konzorciami ako CEDMO by malo byť jednoduchšie analyzovať zdroje a poskytovať tak verejnosti spoľahlivé a overené správy. Avšak knižnice patria k inštitúciám, ktoré majú kompetencie ovplyvňovať vzdelávanie a kritické myslenie vo vzťahu k rozoznávaniu dezinformácií. Výzva pokračuje.

POZNÁMKY

- ¹ Bližšie pozri *A Comparative Analysis of the Prevalence and Sources of Disinformation across Major Social Media Platforms in Poland, Slovakia, and Spain*. Dostupné na: <https://disinfocode.eu/wp-content/uploads/2023/09/code-of-practice-on-disinformation-september-22-2023.pdf>.
- ² Bližšie pozri *Kódex postupov v boji proti dezinformáciám*. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation>.
- ³ Prieskum bol realizovaný v 28 členských štátoch od 7. 2. do 9. 2. 2018. Celkovo sa ho zúčastnilo 26 576 respondentov. Bližšie pozri <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2183>.
- ⁴ Bližšie pozri *Fake news and disinformation Summary*, s. 1. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2183>.
- ⁵ Tamtiež, s. 2.

- ⁶ Uvedené výsledky približne kopírujú sumár za EÚ.
- ⁷ Tamtiež, s. 1.
- ⁸ Tamtiež, s. 1.
- ⁹ Tamtiež, s. 2.
- ¹⁰ Tamtiež, s. 1.
- ¹¹ Tamtiež, s. 2.
- ¹² Uvedenému úsiliu predchádzalo aj prijatie dokumentov *Spoločný rámec pre boj proti hybridným hrozbám* (2016) a *Zvyšovanie odolnosti a posilňovanie spôsobilosti riešiť hybridné hrozby* (2018).
- ¹³ *The International Fact-Checking Network*. Dostupné na: <https://ifcncodeofprinciples.poynter.org/>.
- ¹⁴ Bližšie pozri v kompletnom dokumente *2022 Strengthened Code of Practice on Disinformation*. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation>.
- ¹⁵ Bližšie pozri *Action Plan against Disinformation*. Dostupné na: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_against_disinformation.pdf.
- ¹⁶ Bližšie pozri *Boj proti dezinformáciám na internete: európsky prístup*. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0236>.
- ¹⁷ Bližšie pozri *Usmernenie komisie k posilneniu Kódexu postupov proti šíreniu dezinformácií*. Dostupné na: eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0262.
- ¹⁸ Bližšie pozri *Boj proti dezinformáciám o ochorení COVID-19*. Dostupné na: <https://www.hybridnehrozby.sk/wp-content/uploads/2023/08/Boj-proti-dezinformaciam-o-ochoreni-COVID-19-2020%E2%80%AF.pdf>.
- ¹⁹ V tejto etape prostredníctvom Európskej skupiny regulátorov pre audiovizuálne mediálne služby (ERGA) vstúpila so svojimi pripomienkami aj Rada pre vysielanie a retransmisiu zo Slovenska.
- ²⁰ Bližšie pozri *European Commission Guidance on Strengthening the Code of Practice on Disinformation*. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/guidance-strengthening-code-practice-disinformation>.
- ²¹ Bližšie pozri *European Digital Media Observatory*. Dostupné na: <https://edmo.eu/>.
- ²² *Akčný plán pre európsku demokraciu* (2020), *Strategický kompas pre bezpečnosť a obranu* (2022), *Záver Rady o rámci pre koordinovanú reakciu EÚ na hybridné kampane* (2022), *Vykonávacie usmernenia pre rámec pre koordinovanú reakciu EÚ na hybridné kampane* (2022).
- ²³ Bližšie pozri *Akt o digitálnych službách* (2022). Dostupné na: <https://www.hybridnehrozby.sk/wp-content/uploads/2023/08/Akt-o-digitalnych-sluzbach-2022%E2%80%AF%E2%80%AF.pdf>.
- ²⁴ Aktuálny počet je 44 [máj 2024].
- ²⁵ Bližšie pozri *Transparency Centre*. Dostupné na: <https://disinfocode.eu/>.
- ²⁶ Výsledky štúdie sú dostupné na: <https://disinfocode.eu/wp-content/uploads/2023/09/code-of-practice-on-disinformation-september-22-2023.pdf>.
- ²⁷ Bližšie pozri *Central European Digital Media Observatory*. Dostupné na: <https://cedmohub.eu/sk>.
- ²⁸ O jednotlivých participujúcich inštitúciách bližšie pozri <https://cedmohub.eu/sk/o-nas/cedmo-in-details/>.
- ²⁹ Predstavené sú každodenné postupy novinárov AFP Agence France-Presse (Francúzskej tlačovej agentúry) pri overovaní dezinformácií, tzv. fact-checkingu. Dostupné na: <https://cedmohub.eu/sk/overovanie-faktov/zdroje-a-tipy/>.
- ³⁰ Dostupné na: <https://cedmohub.eu/sk/medialna-gramotnost/zdroje-a-tipy/>.
- ³¹ Overovanie faktov je témou aj pre vznikajúce startupy, napríklad voľne siahnuteľná aplikácia troch českých študentov Verifée, ktorá taktiež vychádza z princípov AI. Dostupné na: <https://verifée.ai/>.
- ³² Slovensko sa na prijatie kódexu pripravovalo aj čiastkovými krokmi, napríklad prijatie *Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky* (2021) – dezinformáciám a boju proti nim je venovaný odsek č. 54.
- ³³ *Zákon o mediálnych službách*. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/264/20220801>.
- ³⁴ Dostupné na: https://rpms.sk/sites/default/files/2023-06/Dokument_platforma_%20Medialna_gramotost_plus_new.pdf.
- ³⁵ *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky* (2021), *Akčný plán koordinácie boja proti hybridným hrozbám pre obdobie 2022 až 2024* (2022), *Koncepcia strategickej komunikácie Slovenskej republiky* (2023).
- ³⁶ Zákon č. 167/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tlačový zákon) bol nahradený zákonom č. 265/2022 Z. z.; zákon o vydavateľoch publikácií a o registri v oblasti médií a audiovizie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o publikáciách); zákon č. 308/2000 Z. z. o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách vysielaní a retransmisii v znení neskorších predpisov a zákon č. 147/2001 Z. z. o reklame a o zmene a doplnení niektorých zákonov bol nahradený zákonom o mediálnych službách (č. 264/2022 Z. z.)

a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách). Taktiež novela Trestného zákona prichádza so zavedením novej skutkovej podstaty trestného činu s názvom „šírenie nepravdivých informácií“ aj deepfake videí.

³⁷ Dostupné na: <http://sakba.sk/2023/05/25/knihovnik-vo-svete-dezinformacii-odborny-seminar-13-14-juna-2023/>.

³⁸ Dostupné na: <https://rpms.sk/aktivity-clenov-platformy-medialna-gramotnost-pocas-tyzdna-medialnej-informacnej-gramotnosti>.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

2018 Code of Practice on Disinformation. 2018. European Commission. Online. 2022-06-16. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation>. [zobrazené 2023-11-07].

2022 Strengthened Code of Practice on Disinformation. 2022. European Commission. Online. 2022-06-16. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation>. [zobrazené 2023-11-07].

Action Plan against Disinformation. 2018. Online. Brusel: European Commission. Dostupné na: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_against_disinformation.pdf. [zobrazené 2023-11-07].

Akt o digitálnych službách. 2022. Online. [Luxembursko]: [Úrad pre publikácie Európskej únie]. Dostupné na: <https://www.hybridnehrozby.sk/wp-content/uploads/2023/08/Akt-o-digitalnych-sluzbach-2022%E2%80%AF%E2%80%AF.pdf>. [zobrazené 2023-11-07].

Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky. 2021. Online. [Bratislava]: Ministerstvo obrany SR. Dostupné na: <https://www.nbu.gov.sk/wp-content/uploads/urad/Bezpecnostna-strategia-SR-2021.pdf>. [zobrazené 2023-11-07].

Boj proti dezinformáciám na internete: európsky prístup. 2018. Online. Brusel: European Commission. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0236>. [zobrazené 2023-11-07].

Boj proti dezinformáciám o ochorení COVID-19. 2020. Online. Brusel: European Commission. Dostupné na: <https://www.hybridnehrozby.sk/wp-content/uploads/2023/08/Boj-proti-dezinformaciam-o-ochoreni-COVID-19-2020%E2%80%AF.pdf>. [zobrazené 2023-11-07].

Central European Digital Media Observatory. Online. Dostupné na: <https://cedmohub.eu/sk>. [zobrazené 2023-11-07].

Code of Practice on Disinformation: A Comparative Analysis of the Prevalence and Sources of Disinformation across Major Social Media Platforms in Poland, Slovakia, and Spain. 2023. Online. Palo Alto: TrustLab. Dostupné na: <https://disinfocode.eu/wp-content/uploads/2023/09/code-of-practice-on-disinformation-september-22-2023.pdf>. [zobrazené 2023-11-07].

EDMO. Online. Dostupné na: <https://edmo.eu/>. [zobrazené 2023-11-07].

Fake news and disinformation: Factsheets Slovakia. 2018. In: *Fake news and disinformation online*. Online. [Brusel]: European Commission, s. 1 – 2. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2183>. [zobrazené 2023-11-07].

Fake news and disinformation online – Summary. 2018. In: *Fake news and disinformation online*. Online. [Brusel]: European Commission, s. 1 – 13. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2183>. [zobrazené 2023-11-07].

Guidance on Strengthening the Code of Practice on Disinformation. 2021. European Commission. Online. 2021-05-26. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/guidance-strengthening-code-practice-disinformation>. [zobrazené 2023-11-07].

IFCN Code of Principles. Online. Dostupné na: <https://ifcncodeofprinciples.poynter.org/>. [zobrazené 2023-11-07].

Rada pre mediálne služby. Online. Dostupné na: <https://rpms.sk/aktivity-clenov-platformy-medialna-gramotnost-pocas-tyzdna-medialnej-informacnej-gramotnosti>. [zobrazené 2023-11-07].

Slovenská asociácia knižníc. Online. Dostupné na: <http://sakba.sk/2023/05/25/knihovnik-vo-svete-dezinformacii-odborny-seminar-13-14-juna-2023/>. [zobrazené 2023-11-07].

Transparency Center. Online. Dostupné na: <https://disinfocode.eu/>. [zobrazené 2023-11-07].

Usmernenie Európskej komisie k posilneniu Kódexu postupov proti šíreniu dezinformácií. 2021. Online. Brusel: European Commission. Dostupné na: eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0262. [zobrazené 2023-11-07].

Verifée. Online. Dostupné na: <https://verifée.ai/>. [zobrazené 2023-11-07].

Zákon č. 264/2022 o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách). 2022. Online. [Bratislava]: Ministerstvo spravodlivosti SR. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/264/20220801>. [zobrazené 2023-11-07].